

Religieuze diversiteit in geschiedenisonderwijs

Clippings en docutube-methodologie

Karel Van Nieuwenhuyse

Overzicht

1. Representatie van religieuze diversiteit en interreligieuze contacten in leerboeken geschiedenis
2. Clippings
3. Docutube methodologie

Representatie van religieuze diversiteit en interreligieuze contacten

in leerboeken geschiedenis

Representatie van religieuze diversiteit en interreligieuze contacten (1)

Representaties van het verleden

perceptie van fenomenen in het heden

Welke representaties van interreligieuze contacten in het verleden worden vandaag geconstrueerd en gedissemineerd onder jongeren doorheen Europa in leerboeken geschiedenis voor secundair onderwijs?

Oostenrijk, België (Vlaanderen), Estland, Finland, Duitsland (uit de deelstaten Beieren, Brandenburg, Hessen en Nordrhein-Westfalen), Spanje, Zwitserland (Duitstalige gebieden) en het Verenigd Koninkrijk (Engeland)

Representatie van religieuze diversiteit en interreligieuze contacten (2)

Focus op zes interreligieuze contacten in het verleden

- (1) tussen christenen en Romeinse polytheïstische gelovigen tijdens het Romeinse Rijk (1e - 5e eeuw CE);
- (2) tussen joden en christenen in middeleeuws Europa (6e - 15e eeuw n.C.);
- (3) tussen moslims en andere religies tijdens de Middeleeuwen (7e - 15e eeuw CE);
- (4) tussen katholieken en protestanten in de vroegmoderne tijd (16e - 18e eeuw CE);
- (5) tussen voorstanders van secularisme en voorstanders van een sterke positie van religie in de samenleving (18e - 19e eeuw CE);
- (6) tussen moslims en andere (niet-)religieuze groepen in het heden, sinds 1989 (tijdperk na de Koude Oorlog).

Representatie van religieuze diversiteit en interreligieuze contacten (3)

Analyse van elk interreligieus contact:

- wat voor soort gebeurtenissen worden genoemd?
- wat is de geografische focus?
- hoe worden de contacten weergegeven (in termen van vrede en geweld, tolerantie en intolerantie, co-existentie of niet)?
- vanuit welk perspectief worden ze bekeken?
- in welke maatschappelijke context worden ze geplaatst (politiek, economisch, cultureel, religieus, sociaal)?
- welke groepen worden als actor beschouwd?
- welke actoren worden genoemd?
- hoe worden de contacten gekaderd?
- welke connotaties (positief, negatief of neutraal) worden eraan toegekend?
- welke historische bronnen worden vermeld en opgenomen?
- wordt er aandacht besteed aan wederzijdse representaties van de betrokken actoren?
- in hoeverre en hoe zijn heden en verleden aan elkaar gerelateerd?

Representatie van religieuze diversiteit en interreligieuze contacten (4)

1. Representaties religieuze diversiteit erg gelijkend

Bv. contacten tussen christelijke en Romeinse polytheïstische gelovigen (1e - 5e eeuw CE): ontstaan van het christendom, vervolging van christenen door Romeinen, verspreiding van het christendom, Edict van Milaan 313, het christendom wordt staatsgodsdienst

→ *impliciete Europese historische canon?*

→ *verschillen ~ lokale/regionale/nationale focus*

2. Interreligieuze contacten zijn ingebed in een brede historische en maatschappelijke (politieke, sociaal-economische en culturele) context

→ *religieuze dimensie wordt niet genegeerd*

→ *algemene focus = breder (buiten religie), vaak politiek*

Representatie van religieuze diversiteit en interreligieuze contacten (5)

3. Agency in de interreligieuze contacten: toegeschreven aan

- machtige individuen en groepen
- niet-menselijke actoren

→ *Bijna nooit genoemd: gewone individuen & vrouwen*

4. Relaas in leerboeken: structurele, sociaal-wetenschappelijke aanpak: focus op grote lijnen en grote veranderingsprocessen in het verleden

→ *microgeschiedenis (individuele mens van vlees en bloed) en nuances vaak over het hoofd gezien*

→ *homogenisering ('de' christenen, 'de' moslims ...); uitzondering: gematigde en extremistische moslims post-1989*

Representatie van religieuze diversiteit en interreligieuze contacten (6)

5. De positieve bijdrage van de islam en moslims aan samenlevingen in het Westen wordt benadrukt in het interreligieuze contact tussen moslims en andere religies in de 7e - 15e eeuw CE)

→ *Geweld en conflicten tijdens de kruistochten worden niet genegeerd, maar het vredelievende karakter van de islam en de vreedzame en verrijkende culturele uitwisseling worden benadrukt*

6. Leerboeken zijn voornamelijk op het verleden gericht: nauwelijks verleden-heden verbanden gelegd

→ *Maar: heden beïnvloedt wel representatie verleden (islam)*

Representatie van religieuze diversiteit en interreligieuze contacten (7)

7. De meeste leerboekenauteurs geven een eenzijdige, negatieve voorstelling van interreligieuze contacten in het verleden, als bron van conflict, geweld en zelfs oorlog.

Bv. "De middeleeuwse samenleving was erg intolerant tegenover mensen die anders waren of zich anders gedroegen."

Bv. "Conflicten, zoals de chaos in Irak en Syrië, kunnen alleen volledig verklaard worden vanuit die etnische en religieuze diversiteit."

→ *Problematisch voor:*

- *Goed begrip van het verleden*
- *Reflectie op/perceptie van interreligieuze contacten in het heden*

Representatie van religieuze diversiteit en interreligieuze contacten (8)

- Unesco (2006); “It is fundamentally important that democratic societies address interreligious issues through education.”
 - Voorzie accurate, genuanceerde en evenwichtige informatie
 - Behandel religie en interreligieuze contacten op zichzelf (niet alleen ~ politiek & conflict)
 - Portretteer de vele actoren in hun diversiteit
 - Analyseer bronnen kritisch (perspectieven en wederzijdse voorstellingen herkennen)
 - Breng jongeren tot een open-minded benadering

→ *Clippings*

→ *Docutube methodologie*

Clippings

Clippings

- historische en actuele (geschreven, audio, visuele en audiovisuele) bronfragmenten, die meerdere perspectieven bieden op religieuze diversiteit
 - afkomstig uit verschillende tijdsperiodes, aangeboden volgens 12 thema's.
 - coveren een reeks historische religieuze vredesverdragen, en een brede waaier aan religies, regionale contexten en samenlevingen

[Home](#)[Collections](#)[Project](#)[Documents](#)[Feedback](#)

RESSOURCES EN LIGNE
POUR APPRENDRE AVEC
L'HISTOIRE LA TOLÉRANCE
RELIGIEUSE ET LA PAIX

CLIPPINGS & DOCUTUBES

[DISCOVER IT HERE >](#)[ONTDEK HET HIER >](#)[DÉCOUVREZ ICI >](#)[ОТКРИЈТЕ ГО ОВДЕ >](#)[HIER GEHT'S LOS >](#)[DESCÚBRELO AQUÍ >](#)[AVASTA SIIN >](#)

Herkomst van de clippings

- Vredesverdragen / documenten die religieuze tolerantie en vrede moesten bevorderen
- Populaire historische cultuur:
 - Musea
 - Erfgoed
 - Media
 - ...
- Politieke en maatschappelijke discoursen

Cluster	Verdragen, pacten, informele regelingen	Thema's	Geografische reikwijdte
1	Vrede van Augsburg (1555), de Confederatie van Warschau (1573), het Edict van Saint-Germain (1562), de "Religionsvrede" in de Lage Landen (1578), het Edict van Nantes (1598), de Vredesverdragen van Westfalen (1648)	Confessionalisering, territoriale segregatie, religieuze tolerantie en de secularisering van internationale betrekkingen.	West- en Centraal-Europa
2	De Verklaring van de Rechten van de Mens en van de Burger (1789)	Binnenlands secularisme en godsdienstvrijheid.	Europa, met een impact op moslimlanden
3	De constituties van Medina (622), de Bepalingen van Umar (midden zeventiende eeuw), de Tanzimat hervormingen (1870)	Verdraagzaamheid en ongelijkheid in moslimlanden met een diverse bevolking.	Zuid-Europa, El Andalús/Iberisch schiereiland
4	Het handvest van Rhode Island (1663), het eerste amendement van de VS (opgesteld in 1789, aangenomen in 1791)	Vrijheid van godsdienst als een combinatie van goddelijk gebod / verlicht pragmatisme.	Koloniaal Noord-Amerika, VS
5	De edicten van Ashoka (derde eeuw voor Christus), de verordeningen van Akbar de Grote (1560).	Godsdienstvrijheid "voorbij tolerantie"/niet-exclusieve opvattingen over religie en spiritualiteit.	India
6	Congres van Wenen (1815), de Vredesverdragen van Parijs (1919-1920), de Volkenbond bescherming van minderheden (1920)	Religie in het internationaal recht; Assimilatie; Bescherming van minderheden en deportaties.	Centraal- en Oost-Europa
7	Het Europees Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens (1950), het Handvest van de grondrechten van de Europese Unie (2009), de Goede Vrijdag/Belfast Overeenkomst(1998), de Ohrid Kaderovereenkomst (2001)	Mensenrechten, Godsdienstvrijheid; "privatisering" van religie.	West-Europa, EU

Zoekfunctie

- Trefwoorden
 - Personen
 - Verdragen
 - Religies
 - Plaatsen
 - ...
- Thematisch
- Verhaallijn

› Gender en seksualiteit

› Migratie, handel en reizen

› Propaganda, stereotypering en communicatie

› Discriminatie en anders-zijn

› Ideeën over tolerantie

› Vrede en conflictoplossing

› Geheugen en erfgoed

› Recht, politie en openbare orde

› Plaatsen en gebouwen

› Religieuze praktijk

› Kleding en kledij

› Familieleven

Religieuze praktijken

Een leugen die duizend keer wordt verteld, is nog geen waarheid

Plaatsen en gebouwen

Migratie, handel en reizen

Religie en openbare orde

Ideeën over tolerantie

Anders zijn is belangrijk

Kleding en aankleding: je kunt een boek niet aan zijn omslag herkennen, toch?

Clippings: variatie

- Leeftijd
- Interesses
- betekenis die leerlingen aan het verleden geven
- aansluiting bij leefwereld (bv. [Mo Salah](#))
- Leesvaardigheid
- intellectuele capaciteiten
- achtergrondkenmerken
- Aansluiting bij heden/actualiteit
- ...

Doel van clippings

- Leren over verleden en geschiedenis
 - Roger Williams en de samenleving als een schip
 - Joods Museum London: joden, geld, de mythe
 - politieke campagneposter van UKIP
→ *Situering in tijd-ruimte-samenleving, context, vragen*
- Leren met het verleden: bron van inspiratie & startpunt van onderzoek / dialoog
 - De Vredesmuur van Belfast
- **Niet:** leren uit het verleden

Docutube methodologie

Docutubes

- maximum 3 minuten durende filmpjes, gemaakt door leerlingen
- Doelen:
 - kennis opbouwen over religieuze diversiteit
 - kritische blik op diverse bronnen (mediawijs) en geschiedenis als narratief (constructiekarakter)
 - actief, collaboratief en onderzoekend leren
 - ontwikkelen beargumenteerd standpunt
 - reflectie over attitude
 - expressie in docutube

→ *Niet film maken, wel opbouw inzicht staat centraal*

Docutube methodologie

- Ca. 3 dagen
- Vakgebonden / vakoverschrijdend
- In de lessen - vrije ruimte – projectweek
- Geschikt voor alle graden secundair onderwijs (leerlijn)
- Transfereerbaar naar andere thema's

Docutube methodologie

verkennde fase

- leerlingen maken zich de thematiek eigen
- leerlingen reflecteren over de thematiek (in dit geval dus over religieuze diversiteit)
- leerlingen reflecteren kritisch over bronnen en media (mediawijsheid)
- leerlingen gaan er onderling in dialoog over
- leerlingen ontwikkelen een beargumenteerd standpunt

planningsfase

- leerlingen bestuderen eerst verschillende stijlen van documentaire films
- leerlingen denken na over en ontwikkelen hun eigen scenario voor een docutube

creatiefase

- leerlingen gaan effectief aan de slag en voeren hun scenario uit
- ze maken de nodige opnames
- ze monteren hun shots en creëren zo een eigen docutube

reflectiefase

- leerlingen bekijken elkaars docutubes
- leerlingen bediscussiëren die en voorzien elkaar van feedback
- leerlingen reflecteren samen over wat ze leerden (inhoudelijk over de thematiek, maar ook over samenwerking en dialoog, en over audiovisuele geletterdheid)
- de leerlingen reflecteren over welk actief engagement ze zelf kunnen opnemen rond de thematiek

Verkennde fase (halve dag)

- Startpunt: korte, cijfermatige en geografische spreidingsschets van religieuze diversiteit in Europa vandaag – relateren aan verleden
 - Welke gelijkenissen en verschillen zien ze tussen vroeger en vandaag?
 - Kunnen ze evoluties verklaren? Of zien ze revoluties?
 - Is er volgens hen vooral sprake van continuïteit of verandering?
 - Zien ze keerpunten rond religieuze diversiteit in het verleden?
- *Voorkennis activeren*
- *Misconcepties op het spoor komen (bv. presentisme)*

Verkennde fase (halve dag)

- gestructureerd klasgesprek over religieuze diversiteit: kennis van verleden en van geschiedenis vervlochten aan bod
 - Kennis van verleden:
 - religieuze diversiteit vroeger en vandaag (ook in eigen regio)
 - (r)evoluties, continuïteit en verandering
 - Kennis van geschiedenis
 - Beeldvorming: hoe en waarom?
 - Vroeger en vandaag
 - Groepswerk: introductie van 4 à 5 clippings
 - Inspiratie via vragen
 - Dialoog
 - Beargumenteerde meningsvorming

Planningsfase (halve dag)

- Kennismaking met audiovisuele (film)grammatica: vlogs
 - Opbouw: 4 E's
 - Explain
 - Experience
 - Explore
 - Evaluate
 - Wat maakt een vlog tot een goede vlog?
 - Combo visueel – audio
 - Afwisseling shots
 - Bewegingen
 - Participatieve karakter
 - Bronnen, voice-over, ...
 - Kenmerken goed shot: compositie, lichtinval, camerastandpunt en –beweging, geluid...

Planningsfase (halve dag)

- Opdracht voor de leerlingen: docutube met beargumenteerde visie
 - Centrale boodschap?
 - Verhaal? (inleiding-midden-slot)
 - Sequensen? (opbouw)
 - Shots? (vorm)
- *Scenario schrijven*
- *Pitch voor medeleerlingen*

Creatiefase (anderhalve dag)

- Leren filmen (met smartphone, go pro ...)
- Richtlijnen over privacy en ethische overwegingen
- Shots filmen
- Montage
 - Openshot.org; eigen software op smartphone/pc/...
 - Eerst basis (beeld en geluid), dan pas captions, muziek (copyright!) etc.
 - Ondersteuning voorzien

Reflectiefase (halve dag)

- Bekijken elkaars docutubes
- Gestructureerde bespreking:
 1. Wat was je initiële standpunt over religieuze diversiteit?
 2. Hoe ging je om met de verdiepende informatie uit de clippings? In hoeverre en waarom ging je hierdoor je standpunt kritisch herbekijken en bijsturen?
 3. Welke drie zaken blijven je het meest bij uit het ganse proces van het maken van de docutube?
 4. Wat leerde je inzake een kritische omgang met (audiovisuele) media? Waarop ga je meer letten als je nieuws, films, documentaire, vlogs etc. bekijkt? (digitale geletterdheid)
 - Welke ideeën deed je op vanuit het verleden (als bron van inspiratie) om de samenleving van vandaag en morgen mee vorm te geven?
- Conclusies
- (eventueel) verkiezing beste docutube

Perceptie jongeren: positief

- Dialoog over thematiek
- Geïnformeerde reflectie
- Afwisseling theorie en praktijk
- Multimediale karakter
- Creatief, actief en samenwerkend leren
- Kennisname van perspectieven en ideeën anderen
- Creatie eigen film

Badged open course

- Resultaten: voorbeelden docutubes

[Religieuze Tolerantie en Vrede · Docutubes · Retopea](#)

- Badged Open Course:

[Young people and religion: creative learning with history - OpenLearn - Open University](#)

Referenties

- Altnurme, R., Arigita E. & Pasture, P. (Eds.) (2022). Religious Diversity in Europe Mediating the Past to the Young. London: Bloomsbury Academic.
- Van Nieuwenhuyse, K. (2022). Uitgeprobeerd: Verslag van het project Religious Toleration and Peace. Dimensies: Tijdschrift voor didactiek van de Mens- en Maatschappijvakken, 5, 95-108
- [Young people and religion: creative learning with history - OpenLearn - Open University](#)
- <https://retopea.eu/s/start/page/home>
- Van Nieuwenhuyse, K., Maiden, J. & Sinclair, S. (2024) Teaching and Learning About Religious Diversity in the Past and Present - Beyond the Stereotypes. Palgrave McMillan.